

# การสอนภาษาก้าวพัฒนาธรรม

ผ่าน บทโพธิ์

การสอนภาษาเกี่ยวข้องและผูกพันกับความเชื่อและทฤษฎี ด้านภาษาศาสตร์ จิตวิทยา และสังคมศาสตร์ ดังนั้น เมื่อความเชื่อและทฤษฎีต่าง ๆ เปลี่ยนไป วิธีสอนภาษาจึงต้องเปลี่ยนไปด้วย ในปัจจุบันการสอนภาษานั้นหันมาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อความหมาย (communicative competence) มิใช่สอนเพียงให้ผู้เรียนมีความรู้ทางภาษา หรือความรู้ในตัวภาษา (linguistic competence) เพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าแนวการสอนภาษาในปัจจุบันมุ่งด้านปฏิบัตินิยม (pragmatics) กล่าวคือนอกจากต้องเรียนรู้รูปแบบและโครงสร้างของภาษาแล้ว ผู้เรียนต้องมีความสามารถใช้ภาษาในชีวิตจริงได้ด้วย ผู้เรียนต้องทราบว่าเมื่อจะสื่อความกับใครนั้นมีวัตถุประสงค์อย่างไร และจะเลือกใช้รูปแบบหรือโครงสร้างของภาษาแบบใดจึงจะเหมาะสม ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่จะมีผลต่อการสื่อความหมายอย่างยิ่งอย่างหนึ่งก็คือองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคม (sociocultural aspects) หลายท่านก็ยอมรับว่าองค์ประกอบนี้มีความสำคัญ แต่เมื่อจะเตรียมวัสดุการสอน หรือเตรียมบทเรียนกลับมีปัญหาว่าจะนำภาษาและวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องกันได้อย่างไร จะนำสังคของวัฒนธรรมมาสอนจะนำมา มากน้อยเพียงใด จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างไรจึงจะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ภาษาได้ดีที่สุด และจะประเมินผลอย่างไรจึงจะทราบว่าผู้เรียนมีความสามารถทั้งด้านภาษาโดยตรง และสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับจุดประสงค์ของการสื่อความหมาย และบางท่านอาจคิดเลยไปจนถึงว่าจะสอนวัฒนธรรมต่างชาติอย่างไรจึงจะไม่กระทบกระเทือนต่อวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ ผู้เขียนจึงใคร่ขอเสนอแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเรื่องนี้ ดังต่อไปนี้

## ภาษากับวัฒนธรรม

ภาษากับวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องผูกพันกันเสมอ เพราะภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ดังนั้น ภาษากับวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ส่วนเล็กสัมพันธ์กับส่วนใหญ่ (Cassion, 1981 : 19) ซึ่งย่อมหมายความว่าภาษาต้องเป็นไปตามวัฒนธรรมนั่นเอง W. Nelson Francis (1975 : 15-16) กล่าวไว้ว่าการใช้ภาษามีใช่เป็นสิ่งที่ใคร ๆ จะเลือกใช้ได้ตามใจชอบเสมอไป เพราะการใช้ภาษาเป็นประเพณีและมีการสืบทอดต่อเนื่องกันมา การจะใช้ภาษาอย่างใดนั้น สมาชิกของสังคมต้องเห็นพ้องต้องกัน เช่นการจะเรียกสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งว่า “horse” นั้น สมาชิกของสังคมนั้นก็ต้องยินยอมหรือเห็นชอบด้วยจึงจะเป็นคำที่ใช้ได้

นอกจากนี้ การที่คนต่างชาติมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่แตกต่างกันก็มักทำให้บุคคลเหล่านั้นมีมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แยกต่างหาก มีทัศนคติหรือเจตนคติต่อสิ่งต่าง ๆ แยกต่างหาก ตัวอย่างง่าย ๆ ก็เช่นคำว่า “แดด” นั้นคนในบ้านเมืองเราฟังแล้วก็คงมีความรู้สึกว่าร้อน และอาจไม่ใคร่ชอบนักก็ได้ แต่สำหรับผู้ที่อยู่ในเขตหนาวคำนี้จะให้ความรู้สึกว่าอบอุ่น และเป็นสิ่งที่ดี หรือคำว่า “สุนัข” นั้นในบ้านเราโดยทั่วไปมักมีความเห็นว่าเป็นสัตว์ที่ต่ำ ไม่น่าคบ แต่กับชาวยุโรปหรืออเมริกันนั้นคำนี้กลับเป็นคำที่ให้ความหมายในด้านดี เช่นเป็นสัตว์ที่เป็นมิตร เป็นเพื่อน จนถึงกับมีผู้กล่าวว่า “Love me, love my dog.”

ความแตกต่างของภาษาแต่ละภาษามีใช่จะมีเฉพาะความแตกต่างในเรื่องศัพท์และโครงสร้างเท่านั้น บางครั้งน้ำเสียงที่ใช้ในการพูดจาก็แตกต่างกัน ดังที่ John Boman Adams (1964 : 273) กล่าวไว้ว่าแต่ละวัฒนธรรมก็มีวิธีสื่อความหมายเป็นของตัวเอง เช่นอาจใช้รูปแบบไวยากรณ์เสียง หรือน้ำเสียง เพื่อบ่งบอกความหมายที่ต้องการ ดังนั้นน้ำเสียงที่บ่งบอกความหมายอย่างหนึ่งในวัฒนธรรมหนึ่งอาจมีความหมายอีกอย่างหนึ่งหรืออาจมีความหมายตรงกันข้ามในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง เช่นท่วงทำนองและจังหวะการออกเสียงที่บ่งบอกความจริงใจในหมู่คนชาวอียิปต์ กลับเป็นน้ำเสียงที่แสดงความโกรธ ความฉุนเฉียว หรือการขวนทะเลาะในหมู่คนชาวอเมริกันและในทางตรงกันข้าม ทำนองหรือจังหวะการออกเสียงที่แสดงถึงความมีคุณธรรมในภาษาอเมริกัน กลับกลายเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความไม่เป็นมิตร การแสดงความอาฆาตพยาบาท หรือการแสดงความโกรธในหมู่คนชาวอียิปต์

ดังนั้นจึงย่อมเห็นได้ว่าภาษาเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมแต่ละสังคม เมื่อเป็นเช่นนั้น การที่ผู้เรียนเรียนภาษาของสังคมอื่นในสังคมของตนเอง เช่นการที่นักเรียนไทยเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทย ก็ย่อมมีปัญหา เพราะการจะให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจภาษาให้ถ่องแท้ เหมือนกับเจ้าของภาษาย่อมเป็นไปได้ยาก แต่การจะให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนภาษาต่างประเทศในสังคมของเจ้าของภาษาก็คงเป็นไปได้ยาก ดังนั้นทางแก้จึงมีวิธีเดียว คือ การพยายามจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยให้การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศดีขึ้น และแน่นอนที่เดียวที่ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนจะต้องเป็นประสบการณ์ด้านเนื้อหาทางภาษา และประสบการณ์ในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม C.R. Tucker และ W.E. Lambert (1973 : 246) เสนอแนะไว้ว่าการที่จะให้ผู้เรียนภาษาต่างประเทศมีความสามารถที่จะใช้ภาษาเพื่อการสื่อความหมายได้จริง ๆ นั้น การสอนไวยากรณ์อย่างเดียวไม่เพียงพอ จะต้องสอนคำนิยาม และขนบประเพณีต่าง ๆ ของเจ้าของภาษาประกอบไปด้วย และยังได้เสนอไว้อีกด้วยว่าการสอนองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมของภาษาเป้าหมาย (target language) ยังเป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ดีกว่าการสอนคำพิงเพียงเนื้อหาทางภาษา Mari-Luci Jaramillo (1973 : 51-59) ก็ได้กล่าวสนับสนุนความจำเป็นที่จะต้องสอนเรื่องวัฒนธรรมแก่ผู้เรียนภาษาว่าความเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมมีความสำคัญเท่าเทียมกับการมีหลักสูตรชั้นดี หรือการมีวิธีสอนหรืออุปกรณ์การสอนที่ดี

### **องค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคม**

จากที่กล่าวมาแล้วย่อมจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าวัฒนธรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่อการเรียนการสอนภาษาและการใช้ภาษา สิ่งที่ต้องคิดต่อไปก็คือจะนำสิ่งใดของวัฒนธรรมและสังคมมาสอน เพราะคำว่า “วัฒนธรรม” และคำว่า “สังคม” นั้นกว้างมาก วิธีการที่ตรงที่สุดที่จะทราบว่าจะต้องสอนองค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสังคมได้นั้นได้แก่การนำแบบเรียนที่ต้องใช้สอนมาศึกษาว่าแต่ละบท แต่ละตอนของแบบเรียนนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องของวัฒนธรรมและสังคมใดบ้าง เช่นบางบทอาจเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมในการเรียกชื่อ บางบทอาจเกี่ยวกับการใช้สรรพนาม เพราะในภาษาบางภาษานั้นการเลือกใช้สรรพนามก็บ่งบอกถึงความใกล้ชิดสนิทสนม การแสดงความเคารพนับถือ หรือการเทอตกตมบุชชา (เช่นภาษาไทย) ในภาษาอังกฤษแม้จะไม่มีสรรพนามที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและสังคมอย่างชัดเจนดังในภาษาของเราก็จริง แต่ก็มีใช้

จะไม่มีเอาเสียเลย เช่นในการใช้สรรพนามคำว่า “You” ก็อาจต้องใช้คำว่า “Your Majesty” หรือ “Your Excellency” นำมาก่อน นอกจากนั้นบางทออาจเกี่ยวกับอาหาร และการรับประทาน อาหารเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เช่นในภาษาอังกฤษก็อาจมีการกล่าวถึงอาหารที่รับประทานในวันขอบคุณพระเจ้า (Thanksgiving Day) อาหารประเภทนี้อาจไม่เป็นที่คุ้นเคยของผู้เรียนโดยทั่วไป การละเว้นไม่สอนประเพณีนี้อาจทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจบทเรียนได้ดีเท่าที่ควรก็ได้ การศึกษาบทเรียนด้านวัฒนธรรมและสังคมโดยละเอียดเช่นนี้จะช่วยให้ผู้สอนทราบได้ทันทีว่าจะต้องสอนองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมใดบ้าง แต่สิ่งที่ควรสังเกตอย่างยิ่งก็คือผู้สอนไม่ควรมุ่งศึกษาแบบเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมเฉพาะส่วนที่เห็นอย่างชัดแจ้งว่าเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและสังคมดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น เพราะบางครั้งเราอาจคิดว่าเรื่องบางเรื่องเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ทางภาษาโดยตรงทั้ง ๆ ที่ความจริงเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม เช่นประโยค “It’s I.” และประโยค “It’s me.” จริงอยู่แม้ประโยค “It’s I.” นั้นจะถูกต้องแล้วน่าจะถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ เพราะหลังคำว่า It’s นั้นไม่ต้องใช้สรรพนามในรูปกรรม จึงต้องใช้คำว่า “me” แต่ในชีวิตจริงนั้นใคร ๆ ที่มีความรู้ภาษาอังกฤษก็ย่อมทราบว่าเจ้าของภาษาเองก็ใช้ “It’s me.” ดังนั้นเมื่อสังคมของเจ้าของภาษายอมรับการใช้รูปประโยคนั้น ผู้ที่เรียนภาษาอังกฤษก็ต้องยอมรับด้วยเช่นกัน ไม่เช่นนั้นก็อาจเรียกได้ว่ายังไม่ถึงขั้น grammar of use ยังอยู่เพียงขั้น grammar of usage เท่านั้น นอกจากนี้ผู้เขียนพบเห็นอยู่เสมอว่ามีผู้สอนภาษาอังกฤษจำนวนไม่น้อยทีเดียวที่มักสอนการตอบคำถาม “YES-NO” ว่าในการตอบนั้นถ้าขึ้นต้นด้วย “Yes” ส่วนที่ตามมาต้องเป็นรูปบอกเล่า และถ้าในการตอบขึ้นต้นด้วย “No” แล้วส่วนที่ตามมาต้องอยู่ในรูปปฏิเสธ เช่นหากจะตอบประโยคคำถามว่า “Do you like coffee?” ก็ต้องตอบ “Yes, I do.” หรือ “No, I don’t.” อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ความจริงแล้วผู้ตอบอาจตอบว่า “No, I like tea.” ก็ได้และถ้าจะมองให้ละเอียดกันอีกครั้งก็จะเห็นได้ว่าการสอนการตอบเพียงวิธีแรกนั้นเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ภาษาที่เป็นภาษาในแบบเรียน มิใช่ภาษาที่ใช้กันโดยทั่วไป ดังนั้นการที่จะหวังว่าผู้เรียนจะมีความสามารถในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันได้นั้น ย่อมเป็นความหวังที่เลื่อนกลางเต็มที

อีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สอน หรือผู้สร้างแบบเรียนทราบว่ามีองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมใดบ้างที่เหมาะสมจะนำมาสอนได้แก่การกำหนดเหตุการณ์ หรือกิจกรรมการสื่อความหมาย

ขึ้นมา จากนั้นจึงคิดว่าในเหตุการณ์นั้นหรือในกิจกรรมนั้นควรจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมใดบ้าง เช่นในขั้นแรกอาจกำหนดเหตุการณ์หรือกิจกรรมการสื่อความหมายว่าเป็นการโทรศัพท์ หรือการขออนุญาต หรือการยืม จากนั้นจึงมาคิดอีกครั้งว่าในการโทรศัพท์นั้นจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมใดบ้าง เช่นอาจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านบทบาทหรือหน้าที่ (role relationship) เช่นการที่ผู้น้อยโทรถึงผู้ใหญ่ หรือผู้บังคับบัญชาโทรถึงผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งการที่ใครพูดกับใครนั้นนับว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการเลือกใช้ถ้อยคำและรูปประโยคจะแตกต่างกัน หรือการโทรศัพท์อาจเกี่ยวข้องกับลักษณะของการพูดคุย เช่น เป็นการพูดคุยแบบเป็นทางการหรือเป็นการพูดคุยกันธรรมดา (formal หรือ informal) ที่ต้องแจ่มแจ้งละเอียด เช่นนี้ก็เพราะการยึดความสัมพันธ์ด้านบทบาทและหน้าที่ตายตัวเสมอไปไม่ถูกต้อง เพราะบทบาทและหน้าที่มิใช่เป็นสิ่งตายตัวตลอดเวลาคัง Joshua A. Fishman (1970 : 44-47) กล่าวไว้ว่าบทบาทของคนเราเปลี่ยนไปตามขอบเขตและสิทธิ์ที่ควรจะเป็น เช่นพนักงานขายของกับลูกค้าก็มีใช้ต้องติดต่อสัมพันธ์กันในแบบพนักงานขายของกับลูกค้าเสมอไป แต่อาจกลายเป็นบทบาทแบบเพื่อนกับเพื่อนก็ได้ ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้น การพูดจาจะเป็นไปในลักษณะไม่เป็นทางการ นอกจากนั้นการโทรศัพท์ก็ยังอาจเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านอื่น ๆ อีกหลายด้าน ซึ่งเมื่อมีองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมเป็นจำนวนมากผู้สอนหรือผู้สร้างหลักสูตรก็ต้องตัดสินใจว่าจะเลือกองค์ประกอบใดบ้างเกณฑ์ในการเลือกก็คือการพิจารณาว่าองค์ประกอบใดเป็นองค์ประกอบหลักที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมที่สุด การเปรียบเทียบระหว่างองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบจะช่วยให้ตัดสินใจได้ง่ายขึ้น

ในเรื่ององค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมนี้ กัณฑ์ทิพย์และผ่าน (2526) ได้ศึกษาแบบเรียนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายจำนวน 15 เล่ม และศึกษาจากเอกสารวิชาการอื่น ๆ อีก จนสามารถเลือกองค์ประกอบที่มักปรากฏเสมอในแบบเรียนต่าง ๆ ได้จำนวน 11 องค์ประกอบ และจากการศึกษาองค์ประกอบเหล่านี้พบว่าองค์ประกอบทุกองค์ประกอบมีความสำคัญ ลำดับความสำคัญจากมากไปน้อยเป็นดังนี้

1. Various communicative functions
2. Proper choices of words/sentences within certain situations
3. Holidays and celebrations

4. Distinguishing types of information
5. Tones, feelings and attitudes
6. Daily pastime use
7. Association with places
8. Sources of information
9. Role relationship
10. Rhetorical devices in literature
11. Cultural specificity about names

ดังนั้นท่านอาจพิจารณาองค์ประกอบเหล่านี้ ร่วมกับข้อเสนอนี้ที่กล่าวไปแล้วด้วยก็ได้ หรือท่านอาจนำหัวข้อเรื่องนี้ไปใช้ในการสอนเลยก็ได้ เพียงแต่ท่านต้องแก้ไขดัดแปลงให้เข้ากับความสามารถของนักเรียนของท่าน แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนก็เชื่อว่าองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมที่ควรนำมาสอนมิได้มีเพียง 11 องค์ประกอบตามที่เสนอมานี้เท่านั้น ท่านควรทำการศึกษา ค้นคว้าต่อไปจึงจะทำให้จำนวนองค์ประกอบใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

### การสอนเรื่องวัฒนธรรมและสังคมแก่ผู้เรียนภาษา

เมื่อทราบองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมที่ต้องสอนแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ต้องพิจารณาว่าจะสอนเรื่องเหล่านี้อย่างไร ในเรื่องนี้ Paulston (1978 : 377-378) เสนอไว้ว่าการสอนวัฒนธรรมต่างชาตินั้นควรเป็นเพียงการสอนในระดับพุทธิศึกษา (cognitive level) เท่านั้น ทั้งนี้เพราะถ้าสอนลึกซึ่งมากอาจมีผลต่อความรู้สึกของผู้เรียน เพราะผู้เรียนต่างชาตินั้นมักรู้สึกไม่ใคร่ชอบว่าผู้สอนกำลังจะครอบงำวัฒนธรรมใหม่ให้เขา แต่ McLeod (1976 : 211-219) กลับมีความเห็นตรงกันข้ามกับ Paulston โดย McLeod กล่าวว่าการสอนแทรกเรื่องวัฒนธรรมเพียงเล็กน้อย ไม่จริงจังนั้นไม่เพียงพอ ในการสอนก็ควรจะสอนอย่างชัดเจนและเปิดเผย (explicit) มิใช่สอนอย่างอ้อม ๆ (implicit) ที่เสนอเช่นนั้นก็เพราะว่าผู้เรียนภาษาต่างประเทศอาจไม่มีเวลาพอที่จะเรียนรู้แบบคิดเอาเอง และอีกประการหนึ่งก็คือผู้เรียนภาษาต่างประเทศในบ้านเมืองของตนก็มักไม่มีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรมต่าง ๆ มากพอ และการที่ให้ผู้เรียนคิดเองก็ยิ่งอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสนและไม่เข้าใจเรื่องวัฒนธรรมอย่างจริงจังเหมือนกับการหยิบยกวัฒนธรรมมาสอนกันตรง ๆ

จากความคิดเห็นของ Paulston และ McLeod จะเห็นได้ว่าการสอนเรื่องวัฒนธรรม และสังคมนั้นอาจสอนอย่างตรง ๆ หรือสอนอย่างอ้อม ๆ ก็ได้ แต่หากจะพิจารณาจากความสำคัญของวัฒนธรรมและสังคมที่มีต่อการใช้ภาษาดังที่ได้กล่าวไปแล้วก็จะเห็นว่า การสอนเรื่องนี้สำคัญและสมควรนำมาสอน เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ควรสอนให้เป็นกิจจะลักษณะ แต่ทั้งนี้ผู้สอนก็ต้องระมัดระวัง ปฏิกริยาต่อต้านจากผู้เรียนด้วย เพราะหากวิธีสอนไม่ดีก็ทำให้ผู้เรียนไม่ชอบบทเรียน จะขาดความสนใจ และอาจมีอคติต่อวิชาที่เรียน ต่อผู้สอน และต่อวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมายด้วยก็ได้ ดังนั้นก่อนการสอนผู้สอนควรชี้แจงวัตถุประสงค์และเจตนาที่แท้จริงของผู้สอนให้ผู้เรียนเข้าใจอย่าง ชัดเจน และทางที่ดีควรทวนการวิจารณ์และการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียนกับวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมาย การเปรียบเทียบอาจทำได้แต่ต้องเป็นการเปรียบเทียบ ความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมทั้งสองเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ ได้ชัดเจนขึ้นเท่านั้น

### วัตถุประสงค์สอนและกิจกรรมการสอน

ขั้นนี้เป็นขั้นที่เราตัดสินใจแล้วว่า จะสอนเรื่อง วัฒนธรรม และสังคมของภาษาเป้าหมาย และก็ได้กำหนดแล้วว่า จะสอนองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมใดบ้าง ในการจัดเตรียมวัสดุ การสอน เช่น การเตรียมแบบเรียนนั้น ผู้สร้างแบบเรียนต้องคำนึงอยู่เสมอว่า เนื้อหาทางภาษาต้อง สอดคล้องและสัมพันธ์กับเนื้อหาด้านวัฒนธรรมและสังคม และไม่ว่าจะเป็นผู้สร้างแบบเรียนหรือ ผู้สอนก็ตามต้องพยายามช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถทั้งด้านตัวภาษาและต้องมีความสามารถที่จะ ใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามวัฒนธรรมและสังคมของภาษาเป้าหมาย ดังนั้นภาษาที่ใช้ ในแบบเรียนจึงต้องเป็นภาษาที่อยู่ในบริบทที่เหมาะสม มิใช่เป็นการเสนอเนื้อหาทางภาษาโดย ลำพัง ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนสมัยก่อน ๆ ในคู่มือครูต้องอธิบายทั้งรูปแบบทางไวยากรณ์ โอกาสที่จะนำรูปแบบนั้นไปใช้และที่ขาดไม่ได้ก็คือคำอธิบายเรื่องวัฒนธรรมและสังคมเพื่อที่ผู้สอน ทุกคนจะได้เข้าใจตรงกัน และสามารถสอนได้อย่างถูกต้อง

ในเรื่องกิจกรรมการสอนนั้นผู้สอนต้องพิจารณาความเหมาะสมต่าง ๆ หลายด้าน เช่น จำนวนวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ เวลา และความพร้อมของผู้เรียน และที่สำคัญที่สุดก็ได้แก่การ ที่เรื่องทางวัฒนธรรมและสังคมนั้นเอื้อให้จัดกิจกรรมแบบใด เรื่องทางวัฒนธรรมและสังคมบาง

เรื่องอาจนำมาจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงก็ได้ ในขณะที่เรื่องบางเรื่อง การจัดประสบการณ์รองก็เป็นการเพียงพอ เช่นบางเรื่องอาจจัดเพียงนิทรรศการ และกล่าวถึงนิทรรศการนั้นในขณะที่สอนจริงก็เพียงพอ นอกจากนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นต้องเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการสอนได้จริง ๆ (authentic tasks) กิจกรรมที่ควรจัดก็เช่น การแสดงละคร การเล่นเกมบทบาทสมมติ (role playing) การอภิปราย การทำงานเป็นกลุ่ม การสัมภาษณ์ การปฏิบัติตามคำสั่ง และการศึกษาตามลำพัง สื่อต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้ ในกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ก็มี เช่น ภาพนิ่ง (เช่นภาพโฆษณา) สไลด์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และเทปบันทึกเสียง

### การประเมินผล

การประเมินผล เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาจากการวัด หรือการวัดผล ดังนั้นการที่จะประเมินผลการเรียนการสอนด้าน วัฒนธรรมและสังคมได้นั้นก็ต้องมีการวัดมาหลาย ๆ ครั้งเสียก่อน แล้วจึงนำผลที่ได้มาประเมิน ก่อนการวัดผู้วัดต้องทราบอย่างแน่ชัดเสียก่อนว่าผู้สอนได้สอนเนื้อหาทางภาษาและทางวัฒนธรรมและสังคมตามที่กำหนดไว้ในแบบเรียนหรือไม่ การระบอบองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคมออกมาอย่างชัดเจนจะช่วยให้การวัดมีความเที่ยงตรง (validity) สูง วิธีวัดอาจทำได้หลายวิธี เช่น การให้ผู้เรียนดูภาพและตอบคำถามเกี่ยวกับภาพนั้น หรืออาจให้บรรยายภาพ หรือให้บอกเหตุผลว่าเพราะเหตุใดผู้ที่อยู่ในภาพจึงพูดอย่างนั้น เจตนาที่แท้จริงของการพูดคืออะไร หรืออาจวัดโดยการให้ผู้เรียนฟังเทปบันทึกเสียงแล้วให้ผู้เรียนตอบคำถาม หรืออาจวัดด้วยการสมมติสถานการณ์แล้วให้ผู้เรียน ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ หรืออาจวัดโดยการให้ผู้เรียนอ่านข้อความจากประกาศ จากการโฆษณา หรือจากเป้าหมายที่มีคำเตือนหรือข้อห้ามต่าง ๆ สิ่งสำคัญก็คือภาษาที่นำมาใช้ในการทดสอบต้องเป็นภาษาที่ใช้กันจริง ๆ มิใช่ภาษาที่จัดแปลก นอกจากนี้ผู้สร้างแบบทดสอบต้องระลึกละเอียดอยู่เสมอว่าแบบทดสอบนั้นมุ่งวัดความสามารถของผู้เรียนทั้งด้านเนื้อหาทางภาษาและความสามารถในการใช้ภาษาในชีวิตจริง



## เอกสารอ้างอิง

- กัณฑ์ทิพย์ สิงหนะเนติ และผ่าน บาลโพธิ์ *การสร้างมิติสัมพันธ์การใช้ภาษาเพื่อการเรียนการสอนและการทดสอบภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ และการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการใช้ภาษาแบบมหภาษา* พิมพ์และจัดสำเนาที่สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- Adams, John Boman, "On Expressive Communication in an Egyptian Village", in *Language in Culture and Society*, by Dell Hymes (ed.), New York : Harper & Row, Publishers, 1964.
- Casson, Ronald W., *Language, Culture and Cognition*, New York : Macmillan Publishing Co., 1981.
- Fishmad, Joshua A., *Sociolinguistics : A Brief Introduction*, Massachusetts : Newbury House Publishers, 1970.
- Francis, W. Nelson, "The Nature of Language" in *Introduction to Readings on Language* (4 th ed.), by Wallace L. Anderson and Norman C. Stagerberg (eds.), New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1975.
- Jaramillo, Mari-Luci, "Cultural Differences in the ESOL Classroom", *TESOL Quarterly*, March, 1973. pp. 51-59.
- McLeod, Beverly, "The Relevance of Anthropology to Language Teaching", *TESOL Quarterly*, June, 1976. pp. 211-219.
- Paulston, Christina Bratt, "Biculturalism : Some Reflections and Speculations", *TESOL Quarterly*, December, 1978. pp. 377-378.
- Tucker, G.R. and W.E. Lambert, "Sociocultural Aspects of Language Study" in *Focus on Learner*, by John W. Oller and Jack C. Richards (eds.), Massachusetts : Newbury House, Inc., 1973.